

Gerda van Wageningen

Gevaarlijk verlangen

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

1

‘Geen denken aan!’ Meneer Van Dijk keek zijn tweeëntwintigjarige dochter Nienke met verdrietige ogen aan. ‘Natuurlijk heb je gelijk, maar kindje, stel dat de boer ons op straat zet! Waar moeten we dan heen? Je moeder, je broertjes en zusjes, we zijn immers met ons tienen. We hebben geen cent meer. En er zijn zo ontzettend veel werklozen! Dan moet ik steun gaan trekken of word ik wie weet waarheen gestuurd vanwege de werkverschaffing. We kunnen nergens heen als de boer mij ontslaat omdat hij van zijn vrouw klachten krijgt over mijn oudste dochter. Er is dus geen denken aan dat je de boerin precies vertelt wat er is gebeurd. Al weten wij allemaal dat de boer alleen maar een smoes heeft verzonnen om zijn gedrag tegenover zijn vrouw te rechtvaardigen.’

Moeder Van Dijk keek nogal angstig naar haar verontwaardigde dochter. ‘Het is zijn woord tegen dat van jou, Nienke. Het woord van de machtige, welgestelde boer Van Welland, die zegt dat je hem lastigvalt, tegenover dat van een arbeiderskind dat zegt dat de boer tegen haar wil aan haar zit. Wie denk je dat er geloofd wordt,

als er roddels van komen?’

Het was 1935. De olielamp brandde zo laag mogelijk in een van de armetierige arbeidershuisjes bij de statige boerderij Duinzicht van de familie Van Welland, gelegen tussen Ellemeet en het duingebied van Renesse op Schouwen-Duiveland. Het drietal dat om de tafel zat, was behoorlijk overstuur. Vanuit de bedstee klonk het klaaglijk gejengel van het jongste kind van vader en moeder Van Dijk, de ziekelijke en broodmagere Anita. Geld om de medicijnen te betalen die ze nodig had, was er niet. Geld om voldoende versterkend voedsel te kopen om haar te laten opknappen evenmin.

Vader Van Dijk was als vaste knecht in dienst bij Van Welland, die de baas was van deze machtige hoeve. En vandaag had hij bij zijn baas en de boerin moeten komen. De boer had met een stalen gezicht beweerd dat zijn oudste dochter Nienke herhaaldelijk voor problemen zorgde. Dat de boerin over haar slordigheid had geklaagd en niet tevreden over haar was. Nienke was bovendien brutaal tegen zowel hem als de boerin geweest, en dat kon van een arbeidersdochter nu eenmaal niet worden getolereerd. Dat moest Van Dijk goed begrijpen. Bovendien was Van

Dijk zelf juist een hele week ziek geweest. Hoge koorts? Flauwekul. Een slappeling, dat was hij! Gewerkt moest er worden, en als Van Dijk daar te beroerd voor was of het niet kon, en als hij zijn dochter niet nog eens nadrukkelijk wees op haar plichten als meid op de boerderij, dan moesten hij en zijn gezin maar liever zo snel mogelijk vertrekken. Dan kon hij desgewenst op staande voet zijn ontslag krijgen. Oneervol, dat ook nog. Of Van Dijk dat wel goed begrepen had? Hier op de boerderij hielden ze niet van slampampers.

De boer had een harde blik in de ogen gekregen toen hij dat zei en vader Van Dijk was afgedropen; aangeslagen, enorm geschrokken en bevangen door een hevige angst voor wat er mogelijk stond te gebeuren.

Nu de jongere kinderen sliepen, keken de drie mensen die om de gammele keukentafel zaten elkaar angstig aan. De twee oudste zoons werkten ook al, de een als krullenjongen bij de plaatselijke timmerman, de ander als melkbezorger in Zierikzee. De op een na oudste dochter, een meisje van dertien, werkte als meid voor dag en nacht bij een bejaarde weduwe in het dorp, omdat de vrouw niet zo gezond meer was en het angstig vond om 's nachts alleen te zijn,

dat er dan niemand zou zijn om hulp te halen als ze niet goed zou worden. Dat er al een paar kinderen geld verdienden, was de redding voor dit grote gezin met toch al zo veel monden te voeden en een zwak, ziek jongste kind op de koop toe. Ze hadden het tot nog toe kunnen redden, maar het spook van de werkloosheid in deze crisisjaren dreigde vanavond meer dan ooit.

De pijnlijke stilte die op de woorden van haar vader was gevolgd, had tranen van machteloosheid naar Nienkes ogen gejaagd, en die biggelden nu gestaag over haar wangen. ‘Maar vader, u weet toch ook wel wat er over de boer gezegd wordt?’ probeerde ze met een angstig voor gevoel.

Haar vader knikte gelaten. ‘Hij is nog van de oude stempel en dus...’

‘Vader, hij heeft natuurlijk ronduit tegen de boerin gelogen om zijn walgelijke gedrag tegenover mij goed te praten. Hij heeft haar zo weten te bespelen dat zij zou zeggen dat ik als meid mijn werk verwaarloosde en slordig ben en meer van die onzin. We weten toch allemaal wat er werkelijk aan de hand is? Dat weet de boerin natuurlijk ook heel goed, want het is niet de eerste keer dat er over dit soort gedrag van boer

Van Welland wordt gesproken.’

‘De boerin is nu eenmaal met Van Welland getrouwd en zal daarom altijd achter hem moeten staan, althans naar de buitenwereld toe. Ook al weet ze misschien wel degelijk beter.’

‘Zelfs als de man zijn handen niet thuis kan houden als het om vrouwen gaat? Er wordt immers gefluisterd dat het jongste kind van Bets wel verdraaid veel op de boer lijkt. Iedereen weet nog hoe ze probeerde het kind kwijt te raken, toen ze in verwachting was.’ Bets was de stille en in zichzelf gekeerde vrouw van de paardenknecht. Het kind waar het om ging, was haar jongste.

‘Er wordt zoveel gezegd,’ zuchtte moeder Van Dijk aangeslagen en met een bange blik op haar dochter.

‘Steken jullie nu de kop in het zand?’ Nienke keek haar ouders vol ongeloof aan. ‘Heus, de boer heeft al meerdere keren geprobeerd op een onbetamelijke manier aan me te zitten. Een kneepje in mijn achterwerk, een hand zogenaamd per ongeluk op mijn borsten, dubbelzinnige en soms ronduit vieze opmerkingen. Ik loop aldoor op mijn tenen, om niet onverwacht in de situatie terecht te komen dat ik alleen ben

met die vreselijke man op een plek waar niemand kan zien wat hij doet. Want hij is slim! Hij lokt het uit, welbewust denk ik. Die nare ogen van hem die gaan glimmen alsof ik vereerd moet zijn met zijn ongewenste aandacht...' Ze rilde en zweeg toen ontredderd. 'Bedoelen jullie nu echt dat ik hem maar liever zijn gang moet laten gaan, zodat vader niet ontslagen wordt? Moet ik dan mogelijk hetzelfde lot ondergaan als Bets en een ongewenst kind krijgen?' Ze was totaal van haar stuk gebracht.

Haar moeder zweeg beschaamd. Vader zweeg ook, maar haalde hulpeloos zijn schouders op. 'We zijn met ons tienen, Nienke. Anita is zwak, en ook je moeder is niet meer zo sterk, na de laatste twee doodgeboren kinderen. We hebben nu onderdak en eten, ook al is schraalhans hier keukenmeester omdat we met zovelen zijn.'

'Er zijn al twee kinderen het huis uit,' zei ze. Anton was in de kost in Zierikzee en haar middelste zusje bij de weduwe in het dorp. 'Daarbij eet Tom tussen de middag bij de timmerman. Wij dragen allemaal zo veel mogelijk van onze verdiensten af. Anton momenteel niet, maar die wil gaan trouwen.' Anton en Tom waren de oudste van de kinderen Van Dijk. Nienke was

het oudste meisje en moest naast haar werk op de boerderij vanzelfsprekend ook nog eens zo veel mogelijk thuis haar moeder helpen in het huishouden van het grote gezin. 'Ik doe het uit liefde voor dit gezin,' ging ze verslagen verder. 'Ik spaar niet eens voor mezelf, hoewel dat wel zou moeten, wil ik op een gegeven moment met Joost kunnen trouwen.'

Joost van Klaveren was de zoon van een keuterboertje in Renesse. Het was armoe troef op die duinboerderijtjes op de schrale zandgronden vlak bij de duinen, maar hij was verliefd op haar en zij vond hem erg aardig. Ze verlangde er zó naar om hier weg te kunnen gaan. Weg van haar ouders, die blijkbaar vonden dat ze niet zo moeilijk moest doen en de boer maar liever zijn zin moest geven met zijn vuige verlangens, zodat vader niet langer hoefde te vrezen zonder pardon met zijn hele gezin op straat te worden gezet. Wat ze nu voelde was een mengeling van hevige verontwaardiging naar haar vader toe, en een verlamdend gevoel van machteloosheid en zelfs angst voor wat er mogelijk zou gebeuren als iedereen bleef doen of zijn neus bloedde. 'U vindt vast snel ander werk. We zouden van uw loon moeten kunnen rondkomen, vader. En ik

zou voortaan heel graag een klein deel van mijn verdiensten opzij gaan zetten voor later.'

'Het kan niet. Dat weet je best. We moeten een dak boven ons hoofd hebben. Vanwege de zwakke gezondheid van Anita moeten we het huis goed warm kunnen stoken, en kolen en turf zijn zeker niet gratis. We moeten toch eten, al doen we nog zo zuinig. Een keer in de week een stukje spek en op zondag een klein stukje vlees. Nooit meer, terwijl ik dat als hardwerkend man eigenlijk wel nodig heb. Op alleen aardappelen en wat groenten kan een man nauwelijks alle dagen zwaar lichamelijk werk verrichten, Nienke.'

'We zijn de enigen niet die zo krap zitten, vader. Er zitten veel mannen in de steun omdat ze geen werk meer hebben. Hun lot is zeker niet te benijden, maar ze worden tenminste wel geholpen zodat ze niet hoeven te verhongeren.'

'Juist daarom ben ik zo bang dat ik op straat word gezet. We hebben het nu al niet breed, maar in de steun wordt dat nog veel erger. De steun is, zoals de mensen zeggen, te weinig om van te leven en te veel om van dood te gaan. De familie Van Welland is rijk. De boer heeft macht, zit nota bene in de kerkenraad. Hij kan

ons maken en breken en erger nog, dat weet hij heel goed.'

'Kunnen we zijn broer niet om hulp vragen?'

Haar vader schokschouderde. 'We weten toch hoe het zit.'

Nienke zuchtte en stond op. 'Ik laat het niet toe, als hij weer wat probeert! Ik laat die vieze oude kerel niet zomaar zijn gang gaan. Ik walg van de gedachte alleen al! Als hij het een keer heeft kunnen doen, komen er een tweede en een derde keer, en voor ik het weet moet ik mijn lichaam blijven "verkopen" om jullie de hand boven het hoofd te houden. Dan kan ik net zo goed meteen naar de stad vertrekken om daar... hetzelfde te doen, maar dan tegen een forse betaling. Hoeren noemen ze dergelijke vrouwen immers?'

'Nienke!' Haar moeder keek geschokt.

'Ja moeder. Zo is het toch? We weten dat de boer niet vies is van vrouwen. Hij misbruikt zijn machtspositie om zijn zin te krijgen. Minstens twee of drie keer in de week is hij bovendien zo dronken als een tor, en zijn jongere broer mag dan een rare zijn, zonder hem zou de boerderij al lang en breed een zootje zijn geworden. Of meneer Simon daar van zijn broer en schoonzus-